

Вергунова В.С.
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри мистецьких дисциплін
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г.Шевченка
М.Чернігів, Україна

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ДОСВІДУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Ефективність залучення школярів до музичного мистецтва значною мірою зумовлюється готовністю молодого вчителя до музично-освітньої діяльності в школі. Серед багатьох аспектів підготовки майбутніх фахівців істотне значення має правильна оцінка досвіду ціннісного ставлення студентів до музичного мистецтва, який, будучи результатом освоєння музики й, водночас, основою для подальшої взаємодії з нею, визначає певну програму поведінки особистості при спілкуванні з музичними творами.

Враховуючи багатогранність підходів, під досвідом ціннісного ставлення до музичного мистецтва розуміється складне особистісне утворення, що включає в себе знання про музичне мистецтво, його ціннісну значущість, позитивне, вибіркоче ставлення до музичних творів, здатність до практичного втілення досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у професійній діяльності. Це складне, динамічне утворення, що виникає в єдності різноманітних властивостей і характеризує підготовленість особистості до сприймання, осмислення й переживання музично-естетичних цінностей.

Для здійснення діагностики означеної якості у майбутніх фахівців, виділено критерії його сформованості, які пов'язуються із системою показників: когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-творчий.

Когнітивний критерій, спрямований на з'ясування сформованості ступеня теоретичної обізнаності майбутніх учителів. Цей критерій визначає знання як результат відображення об'єктивних властивостей та зв'язків явищ та виявляється за такими показниками: ґрунтовність та системність знань, розуміння практичної значущості знань, спрямованість ціннісних орієнтацій,

аргументованість оцінних суджень. Вибір означених показників зумовлений специфікою досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, у якому змістовне наповнення знань характеризується аксіологічною спрямованістю. Йдеться, насамперед, про значущість процесу осягнення музичних творів для формування особистості майбутнього вчителя, що робить знання і пізнання музичного мистецтва самостійною цінністю.

Емоційно-мотиваційний критерій спрямований на визначення стану сформованості емоційного ставлення студентів до музичних явищ. Він відображає емоції та переживання особистості, що виникають у процесі залучення до музичного мистецтва, а також її потреби. Йдеться про переживання смислу ціннісного ставлення до музичних творів, що є провідним мотивом у структурі мотивації осягнення музичного мистецтва. Усвідомлення смислу ціннісного ставлення до музики відбувається через оволодіння музичними цінностями, розуміння об'єктивної та суб'єктивної значущості цього процесу.

Наступний критерій – діяльнісно-творчий, спрямований на виявлення міри розвиненості здатності до практичної реалізації досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у музично-освітній діяльності. Його показниками є: володіння уміннями музичного сприймання; здатність до аналізу-інтерпретацій музичних творів; самостійність та творча ініціативність; художньо-пізнавальна активність.

Критерії та їх показники дають можливість діагностувати рівні сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва. Виходячи з якісного наповнення означених критеріїв та принципу полярності, теоретично виділено три основні рівні сформованості означеної якості: низький, середній та високий.

Низький рівень характеризується: а) поверховістю знань, їх фрагментарністю та формальністю; нерозумінням їх практичної значущості; однобічною спрямованістю ціннісних орієнтацій, орієнтацією на задоволення споживацьких інтересів; консервативністю та стереотипністю оцінних суджень;

б) індиферентним ставленням до процесу досягнення музичного мистецтва; неадекватним музичним сприйманням; відсутністю бажання осмислювати власні музичні враження; неусвідомленістю смислу ціннісного ставлення до музичного мистецтва, об'єктивної та суб'єктивної значущості цього процесу; в) недостатньо розвиненими вміннями сприймати музичний твір, неспроможністю визначати його жанрово-стильові особливості, характеризувати художній образ, втілений у музичному творі та засоби музичної виразності, необхідні для передачі авторському задуму; несформованою здатністю до аналізу-інтерпретації музичних творів; нерозвиненою самостійністю та творчою ініціативністю; відсутністю художньо-пізнавальної активності, прагненні до пізнання музичних творів.

Середній рівень визначається: а) достатньою наявністю знань; розумінням їх практичної значущості; спрямованістю ціннісних орієнтацій на задоволення естетичних потреб; недостатній аргументації оцінних суджень; б) позитивним ставленням до процесу досягнення музичного мистецтва без мотивації оцінки; адекватністю музичного сприймання; некритичним аналізом власних музичних вражень; частковим усвідомлення смислу ціннісного ставлення до музичних творів; в) частковій сформованості умінь музичного сприймання; ситуативній здатності до аналізу-інтерпретації; недостатньою самостійністю та творчою ініціативністю; ситуативним виявленням художньо-пізнавальної активності.

Високий рівень характеризується: а) ґрунтовними та систематичними знаннями; готовністю до їх практичної реалізації; орієнтацією на художні цінності; розгорнутістю та аргументованістю оцінних суджень; б) захопленістю процесом досягнення музичного мистецтва, емоційною відкритістю новим музичним враженням; адекватним сприйманням музичних творів; здійсненням самоаналізу музичних вражень; усвідомленням смислу ціннісного ставлення до музичного мистецтва; в) вмінням досягнення музичного образу; здатністю до аналізу-інтерпретації музичних творів; виявленням самостійності та творчої ініціативності; художньо-пізнавальної активності.

Діагностика досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва ускладнюється тим, що ця якість є динамічною і значною мірою зумовлюється індивідуальними особливостями студентів. Її завдання полягає в тому, щоб виявити, якими шляхами відбувається становлення індивідуального досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва студентів.

Зазначимо, що у науковій літературі для дослідження сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва поки що немає універсальної методики. Здебільшого, методи, які б дозволяли стежити за процесом його формування, спрямовані на розкриття якогось одного компоненту. Тому методика діагностики означеної якості у студентів передбачає комплексне використання різних методів. Зокрема таких як: усне опитування, анкетування, бесіда; спостереження за поведінкою студентів у самостійній діяльності; створення педагогічних ситуацій; методи експертних оцінок, експеримент тощо.

Важливим шляхом дослідження рівнів сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва є письмове опитування. Наприклад, при визначенні ступеня теоретичної обізнаності студентам пропонується запитання, відповіді на які потребують музично-теоретичних та методичних знань*. Так, виявленню ступеня теоретичної обізнаності сприятимуть такі завдання:

- ”Як Ви розумієте таку думку: ”Мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу ” (В.Сухомлинський). Аргументуйте свою відповідь”;
- ”Чи згодні Ви з такою думкою: ”Ставлення до мистецтва – показник духовності особистості”. Аргументуйте свою відповідь”;
- ”Як Ви розумієте роль музичного мистецтва у розвитку духовної культури особистості? Поясніть свою позицію”;
- ”Прокоментуйте думку Д.Кабалевського: ”Зрозуміти музичний твір – означає зрозуміти його життєвий задум, зрозуміти як композитор переплавив цей задум у своїй творчій свідомості”;

* У якості завдань використовуються контрольні запитання з навчального посібника О.Ростовського [1].

Метод письмового опитування варто доповнити методом анкетування, за допомогою якого з'ясовується спрямованість ціннісних орієнтацій. Наприклад, студентам пропонується вибрати сферу музичного мистецтва, якій вони надають перевагу, назвати улюблені музичні твори та пояснити, що саме приваблює у них.

Ефективним є використання прийому "незакінчених речень". Студентам пропонується письмово закінчити такі речення:

"Для мене цінність музичного мистецтва в тому, що....."

"Я люблю (рок-, поп, класику, інше), оскільки"

"Слухаючи музичний твір я ..."

"Якщо мені складно зрозуміти музичний твір, я"

При діагностиці здатності до сприймання музичних творів доцільно використати метод звукової анкети. Учасники мають прослухати музичні твори та дати відповіді на поставлені запитання за допомогою яких можна виявити вміння визначати стильові та жанрові особливості музичного твору, розуміння художнього образу, здатність до самоаналізу музичних вражень тощо.

Отже, виявлення стану сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва вимагає комплексного використання методів. Дослідження означеної якості зумовлюється індивідуальним та музично-естетичним розвитком конкретного студента, а також способами і результатами його залучення до музично-естетичних цінностей. Тому окремі показники формування і розвитку досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва можна встановити з певною часткою вірогідності.

Література:

1. Ростовський О.Я. Музична педагогіка. Навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали: Навчальний посібник / О.Я.Ростовський. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2008. – 191 с.